

Samovarovalni komplet

Zdrs in padec sta najpogostejša vzroka nesreč v naših gorah. Do njiju pride v glavnem zaradi slabe fizične in psihične pripravljenosti na turo in neprimerne opreme, kjer prednjači obutev, zlasti poleti.

Na planinskih poteh, ki so označene kot lahke, so pohodne palice edini tehnični pripomoček, ki povečuje našo stabilnost oz. ravnotežje. Ob manjših zdrsih noge se z opiranjem nanje obdržimo pokonci in preprečimo padec. Pri gibanju po zahtevnih in zelo zahtevnih poteh palic ne moremo in ne smemo več uporabljati. Tu začnemo s pridom uporabljati tehnične pripomočke (kline, skobe, jeklenice), s katerimi vzdrževalci poti opremijo zahtevnejše in nevarnejše odseke. Pripomočki nam omogočajo lažje vzpenjanje tam, kjer bi imeli težave z uporabo razčlemb v skali, s prijemanjem in stopanjem nanje dodatno povečujemo svojo stabilnost, uporabljamo pa jih tudi kot točke za nameščanje tehničnih pripomočkov za svoje varovanje.

Vzpon po zelo zahtevni poti zahteva od nas dobro fizično in psihično pripravljenost. Prvo potrebujemo za dvigovanje precejšnjega dela svoje teže z rokami, druga pa nam še kako koristi pri gibanju nad globokimi prepadi. Velikokrat ravno zaradi zadnje hitro posežemo po pripomočku, ki nam omogoča dodatno zavarovanje.

V sistemu varovanja in zaustavljanja morebitnega padca so trije elementi.

1. Varovala na poti

Pravilno opremljena zelo zahtevna pot ima tehnične pripomočke za napredovanje (kline, skobe) in pripomočke za varovanje (jeklenice). Na njihovo zanesljivost sami ne moremo kaj dosti vplivati in zaupamo vzdrževalcem poti. Kljub njihovi skrbi lahko varovala poškodujejo padajoče kamenje, plazovi, zmrzal. Včasih zadostuje že, če s pogledom pregledamo varovala pred seboj, da opazimo poškodbe, včasih njihovo trdnost preizkusimo z roko. Jeklenica ne sme biti vpeta trdno v nosilni klin, ampak gre mimo njega, se v loku vrne nazaj in šele potem trdno vpne vanj. Tako postane mesto zaustavitve padca zanka in ne klin, saj bi se lahko vponka ob udarcu ob njega prelomila.

2. Padli planinec

Pri padcu lahko nastanejo poškodbe zaradi udarca telesa ob skale, načina navezovanja samovarovalnega kompleta, hitrosti ustavljanja padca in visenja v zraku. Prve zelo težko preprečimo, saj še prosti plezalci (pri katerih je dosti padcev) potrebujejo kar nekaj časa, da lahko govorijo o nadzorovanem padcu. Če smo navezani samo z vrvjo okoli pasu, je pri padcu telo boleče obremenjeno le na majhnem delu. To preprečimo z uporabo plezalnega pasu, kjer se obremenitve porazdelijo na večjo površino telesa, kjer so speljani trakovi pasu. Če smo navezani samo okoli pasu, nam lahko navezavo potegne do pazduh in zaradi pritiska na žile že po nekaj minutah visenja ne moremo več uporabljati rok. Tudi temu se izognemo z uporabo plezalnega pasu. Pri statični zaustavitvi padca oz. zaustavitvi v trenutku delujejo na organizem kljub uporabi plazalnega pasu zelo velike obremenitve. Te obremenitve poskušamo zmanjšati z dinamičnim (postopnim) zaustavljenjem padca, in to nam omogoča način delovanja samovarovalnega kompleta. Pri padcu lahko pride do poškodb, pri padcu v prečnici pa do visenja v zraku, **Po padcu lahko pride zaradi poškodb oz. padca v prečnici do visenja v zraku**, kar spet olajšamo z uporabo plezalnega pasu.

3. Samovarovalni komplet

Povezuje planinca z varovali, ki so nameščena na poti. Sestavljen je iz zaviralne ploščice z luknjicami, varovalne vrvi in dveh vponk. Z nakupom posameznih elementov lahko samovarovalni komplet sestavimo sami in pri tem dosledno upoštevamo navodila proizvajalca. Boljša rešitev je vsekakor nakup atestiranega kompleta z vsemi elementi. Zaviralna ploščica ima dve vlogi. Po eni strani omogoča vpetje kompleta v plezalni pas. V večji luknji je namreč zanka, ki jo s kavbojskim vozlom pritrdimo v povezavo med spodnjim in zgornjim delom plezalnega pasu ali pa v prijemališče spodnjega dela (če uporabljamo samo tega).

Po drugi strani z napeljavo varovalne vrvi skozi luknjice dosežemo to, da steče pri padcu določena dolžina vrvi skozi luknjice. S tem preprečimo sunkovito zaustavitev padca (statično varovanje) in ga spremenimo v postopno zaustavljanje (dinamično varovanje). Tako dodatno zmanjšamo obremenitve na telo.

Doma narejen komplet za samovarovanje – Y-sistem

Poznamo dva načina delovanja ploščice:

- a) Y-sistem: varovalna vrvi steče skozi ploščico, če je vrvi vpeta v jeklenico z enim ali obema krakoma kompleta

Tovarniško izdelan komplet za samovarovanje – Y-sistem

- b) V-sistem: varovalna vrv steče skozi ploščico le, če je vrv vpeta samo z enim krakom kompleta

Osnovna oprema za gibanje po zavarovanih poteh: plezalni pas, čelada, zaščitne rokavice in doma sestavljen samovarovalni komplet – V-sistem

Če se vzpenjamo ob navpični jeklenici, ob padcu pri nepravilni napeljavi jeklenice skozi varovalni klin (brez lovilnega loka) vponka udari neposredno na klin. Obstaja velika možnost, da se vponka zlomi. V takih primerih povečamo varnost z vpenjanjem obeh krakov (dve vponki), in že lahko ugotovimo, kateri sistem je priporočljivejši.

Uporaba samovarovalnega kompleta

Kdaj se opremimo s samovarovalnim kompletom? Nedvomno pri gibanju po zelo zahtevnih poteh. Če se gibljemo po zahtevnih poteh, je uporaba že vprašljiva. Na teh poteh so le kratki odseki opremljeni z varovali in še ti so v glavnem le pomoč pri napredovanju, zato se pojavi vprašanje, ali je sploh smiselno imeti pas za tistih nekaj metrov jeklenice na poti.

Kje se opremimo s samovarovalnim kompletom? Poglejmo k alpinistom: naveza se pripravi za plezanje (opremljanje s plezalnim pasom, razvrščanje tehnične opreme, navezovanje na vrv) na varnem mestu pred začetkom težav, kjer se začne plezati. Nima smisla, da se pripravljamo v koči in potem hodimo še kakšno uro do prvih jeklenic.

Plezalni pas in samovarovalni komplet si nadenimo na primernem mestu, še preden se začnejo težave.

Kako uporabljamo samovarovalni komplet? Najpreprostejši način je samovarovanje na kline ali skobe, s katerimi je opremljena pot. Vponko preprosto vpnemo v klin ali skobo, se dvignemo, višje vpnemo drugo vponko in prvo izpnemo. Vponki morata imeti dovolj velik kot odpiranja zaskočke, klini pa morajo biti obvezno zakrivljeni navzgor, da ob obremenitvi vponka ne zdrsne z njih. Čeprav samovarovalni komplet ni narejen za tako uporabo, je ta način včasih kar koristen.

Pri uporabljanju vodoravno napetih jeklenic za samovarovanje smo lahko v glavnem vpeti z enim krakom kompleta – ena vponka (pri padcu dejansko obvisimo, ni velikih obremenitev, ni nevarnosti zloma vponke ...). Vponko vpnemo v jeklenico od spodaj navzgor. S tem preprečimo, da **bi ob padcu vponka z zaskočko udarila ob skalo**. Ko pridemo do vmesnega klina, na drugo stran vpnemo prosti krak kompleta oz. **drugo vponko**, izpnemo prvo, jo vpnemo zraven druge (ali pa ne) in gremo naprej.

Pri gibanju ob navpično vpeti jeklenici vpnemo vsako vponko z druge strani. Ob tem še enkrat opozorilo, da je vpenjanje samo ene vponke nevarno.

Dobro opremljena planinca – pravilno: pripeta sta samo z enim krakom kompleta; nepravilno: roka naj ne potiska vponke po jeklenici, med dvema klinoma naj bo vpet le en človek.

Čeprav je uporaba samovarovalnega kompleta videti zelo preprosta, se lahko pojavi kar nekaj nevarnih situacij.

- Čeprav smo samovarovani, nam nikakor ne sme zrasti samozavest. Težave na poti moramo še vedno premagovati z lastnimi močmi. Padec nikakor ne sme biti izhod v sili, saj lahko ima zaradi poškodb pri udarcih ob skale in visenju v plezalnem pasu hude posledice.
- Najnevarnejši trenutek je vsekakor na mestu, kjer je jeklenica vpeta v klin in pride do prepenjanja vponk. Zelo pomembno je, da se tu ustavimo, izberemo dobro stojišče, se z eno roko primemo za varovalo in šele potem začnemo prepenjanje. Kadar želimo pospešiti prepenjanje in smo vpeti samo z enim krakom kompleta, velikokrat to vponko izpnemo in jo ponovno vpnemo v jeklenico na drugi strani klina. V trenutku prepenjanja smo nevarovani, in če to delamo, ne da bi se zaustavili, znatno povečamo tveganje svojega ravnanja.
- Če je jeklenica vpeta v kline na majhnih razdaljah (včasih celo na vsake 2–3 metre, in tako je žal pri skoraj vseh zavarovanih poteh v naših gorah), se prav kmalu naveličamo stalnega izpenjanja in vpenjanja vponk. Zelo hitro začnemo uporabljati samo eno vponko, včasih celo ne vpnemo celotne dolžine jeklenice med dvema klinoma. Pri tem držimo vponko v dlani; to pomeni, da ene roke ne moremo uporabljati pri napredovanju in že kršimo eno od osnovnih pravil gibanja po zahtevnem terenu: pravilo treh opor.
- Številne poti v naših gorah imajo med zavarovanimi deli daljše odseke brez varoval. Če poznamo pot in vemo, da je do naslednjega zavarovanega dela kar precej nezavarovanega, je najbolje, da snamemo samovarovalni komplet. V nasprotnem primeru poskrbimo, da komplet ne bo opletal okoli nas in da se z njim ne bomo zadevali ob skale.

Če samovarovalnega kompleta nekaj časa ne bomo uporabljali, ga snemimo ali pritrdimo (pospravimo) tako, da nas ne ovira.

- Na jeklenico med dvema klinoma naj bo pripet samo eden.
- Z roko ne držimo vponke, ki je vpeta, saj jo itak vlečemo s kompletom za sabo.

Avtor: Jani Bele

Foto: Klemen Volontar